

Autor: Marija Hajdić, predsjednica Dalmatinskog bonsai kluba

Planika – novi izazov za bonsai uzgajivače

BOTANIČKA OBILJEŽJA PLANIKE

Planika (*Arbutus unedo*) je tipična mediteranska biljka, zimzeleno drvo iz porodice vriješova koje kod nas, u Dalmaciji i Istri, nalazimo u makiji i šikarama hrasta crnike. Sjajni se kožasti listovi zbog sličnosti s lovorom katkad koriste kao začim. Tanini iz listova i kore služili su za štavljenje kože te pomažu kod poremećaja probave. Planika cvate u jesen i ranu zimu, zanimljivo je da istovremeno s bijelim cvjetovima sazrijevaju i plodovi - narančastocrvene bobice, maginje. Jestive su, ali veća količina može izazvati vrtoglavicu i stanje slično pijanstvu. Latinski naziv biljke, *unedo*, ustvari je stari rimski naziv za maginju, izveden prema Pliniju Starijem od „*unum tantum edo*“ što na latinskom znači - jedem samo jedan. U Dalmaciji se od njih prave vino i rakija, a može se raditi i marmelada.

Crvenosmeđa kora uzdužno se ljušti. Peteljka listova također je crvenkasta. Biljka podnosi dobro sušu i posolicu, a ima jaku izbojnu snagu iz korijena. Odgovaraju joj alkalna tla.

Plodovi i cvjetovi na planici

Lišće

PLANIKA KAO BONSAI

Rijetko ćete planiku vidjeti uzgojenu kao bonsai, uzgajaju je tek poneki uzgajivači s Mediterana. Iz više razloga smatram je izuzetno zanimljivom i pogodnom vrstom za bonsai.

U estetskom smislu crvenkasta boja kore specifična je i jako interesantna, postaje još crvenija ukoliko lagano uklonite ljuske. Kora se javlja jako rano, već na dvogodišnjim granama i daje cijelom stablu stariji izgled.

Posebno je zanimljiv kontrast kore i sjajnih zelenih listova. Na početku vegetacije mladi svijetlozeleni listovi po rubovima su crvenkasti, dok kasnije dobiju tamniju zelenu boju. Planika ima relativno ve-

liki list u usporedbi sa nekim drugim vrstama, prosječno oko 7 - 8 cm, ali određenim tehnikama se može smanjiti. Radi proporcija lista u odnosu na deblo bonsai planika trebala bi imati minimalno 40-ak centimetara visine. Oblikovanje manjih primjeraka od toga ne preporučam, jer tada dolazi do izražaja prevelik list u odnosu na deblo.

Planika raste brzo i bujno u odnosu na druge biljke, pa je potrebno u sezoni vegetacije orezivati i više puta. Ukoliko trebate da neka grana u strukturi krošnje odeblja, samo je ostavljate da cijelu sezonu nesmetano raste i, ako je biljka dobro ukorijenjena, grana može odebljati preko 1cm (uz redovito prihranjivanje).

Krošnja bonsajia se, kao što je poznato, oblikuje omotavanjem grana žicom ili zatezanjem grana te zakretanjem u željenu poziciju, kao i orezivanjem. Novi izboji na planici jako brzo odrvene, pa ukoliko želite omotavati žicu i usmjeravati grane tako da dobiju zanimljiv pokret, to morate pratiti i napraviti na vrijeme, jer kasnije nećete moći. Već odrvenjelu dvogodišnju granu nije moguće usmjeravati žicom. Kod zatezanja grana također treba biti oprezan jer se zna dogoditi da mlada grana pukne na mjestu gdje ulazi u deblo.

Kora koja se ljušti već na dvogodišnjim granama

Grane se puštaju izrasti dvostruko pa i više nego što je potrebno, a zatim se prikraćuju. U pazušcima preostalih listova na grani aktiviraju se pupovi iz kojih započinje razvoj novih grana. Njihovim puštanjem da izrastu, a zatim prikraćivanjem, kroz godine postiže se fina razgranjenost krošnje. Važno je napomenuti da planika obilno baca izboje i na starom debelu, što je bonsaistima jako važno ako im nedostaje neka grana u strukturi krošnje i žele je uzgojiti. Često iz istog mjesta raste i po više grana, pa to treba prorjeđivati. Iz baze debela planika neprestano baca nove izboje koje je tijekom cijele vegetacijske sezone potrebno uklanjati.

Planika ima specifičnu bazu debela (jap. nebari) – mjesto gdje deblo ulazi u zemlju. Često u prirodi na planikama možete vidjeti zadebljanu bazu, što je dobro imati i na bonsaiju jer stablo izgleda stabilnije. Da deblo samo ravno ulazi u posudu, bonsai bi izgledao kao štap zabijen u zemlju, a ovako izgleda kao stablo. Kvalitetan nebari jedan je od osnovnih elementa dizajna bonsajia i temelj kvalitete formiranog bonsai stabla.

Pri vađenju stabla iz prirode krošnja se prikraćuje po glavnim granama, vodeći računa da ćemo u budućnosti tu niže formirati krošnju. Svi veliki rezovi koji su napravljeni na glavnim granama obrađuju se alatom da se ukloni rez od pile, kako bi izgledali prirodnije. Isto tako ako stabilce ima na svom debelu neke elemente kao što su suhi dijelovi i sl. koji se mogu unaprijediti, poželjno je to napraviti prije nego se krošnja razvije i bude smetala pri korištenju alata.

Mjesto gdje je bila grana koja je npr. suha pa smo je morali u potpunosti ukloniti ili ako nam nije bila potrebna pa smo je uklonili, obrađuje se da izgleda prirodnije.

ZALIJEVANJE, PRIHRANJIVANJE I SMJEŠTAJ

Planika se cijelu godinu drži na osunčanom mjestu. Zimi je potrebno zaštititi od leda. Ljeti joj je potrebno obilno vode. Ako za najvećih vrućina ostane bez vode, vršci grana se objese, ako reagirate na vrijeme i zalijete je, brzo se oporave. Ne treba čekati da do toga dođe, već je tre-

ba redovito zalijevati tijekom perioda vegetacije, kao i prihranjivati balansiranim kemijskim gnojivom. Dva puta godišnje, na početku sezone rasta i u rujnu, može se na vrh zemlje dodati paletirano organsko gnojivo koje ima produljeno djelovanje.

SUPSTRAT

Moderni supstrati za uzgoj bonsajia sastoje se od mješavine granula koje mogu upijati i otpuštati vodu. To mogu biti vulkanski šljunak ili lomljena ekspanzirana glina ili zeolit ili tvrda akadama i sl. uz dodatak za zadržavanje vlage i mineralnih tvari bijelog treseta (od sphagnum mahovine) ili kokosovih vlakna (15 - 20% u mješavini). Uobičajena je granulacija vulkanskog šljunka i dr. 2 - 8 mm, sve sitnije sastojke potrebno je prosijati i ukloniti.

Vidljivo je da u mješavini supstrata nema zemlje iz vrta ili šume, a ne koristi se ni zemlja koja se prodaje za cvijeće. Ne koristi se ni pijesak ili šljunak koji, osim što nije porozan, jako je i težak, što je nepraktično zbog prenošenja bonsajia.

ZA KRAJ

Zbog brojnih karakteristika planika je izuzetno pogodna biljka za oblikovanje u bonsai formi. To što je izuzetno rijetka na bonsai sceni, daje dodatnu motivaciju uzgajivačima. Možda najbolji primjerci ove vrste tek trebaju biti formirani.

PRIMJER RAZVOJA PLANIKE KROZ GODINE

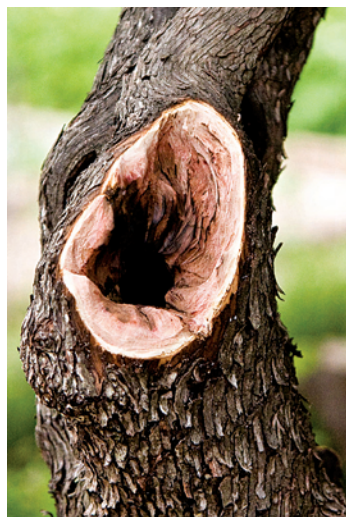
Serijska fotografija koja slijedi prikazuje razvoj planike kroz period od dvije vegetacijske sezone, kada se, krećući od golog debla bez i jedne grane, počinje formirati struktura krošnje. Posljednje fotografije ne prikazuju tkz. „gotov bonsai“, za dovođenje stabla u tu fazu potrebno je još barem 6 - 7 godina uzgoja kako bi krošnja dobila zrelost, a uz to stabilce se, naravno, treba presaditi u keramičku bonsai posudu.

4. mj. 2008. - stabilce nakon vađenja iz prirode; lijeva grana će se ukloniti jer je predebela u odnosu na deblo

Lijeva grana je uklonjena.

Ravni rez nakon uklanjanja grane obrađen je na način da se uklopi u deblo; sredina je probijena i spojena s već postojećom šupljinom unutar debla

Već nakon 3 mjeseca počinje kalusirati po rubovima i poprimiti prirodniji izgled.

7. mj. 2008. – u prvoj sezoni rasta, s prvim izbojcima od kojih će se formirati temeljna struktura buduće krošnje; svi izbojci slobodno rastu

2. mj. 2009. – pred početak druge vegetacijske sezone otkinuta je vršna grana koja je slobodno rasla cijelu prošlu sezonu, kako bi odebljala

2. mj. 2009. – zatim su prikraćene sve grane usmjerene žicom u odgovarajući položaj i također prikraćene

2. mj. 2009. – stablo s druge strane, nakon inicijalnog oblikovanja krošnje

5. mj. 2009. – vrh debla koji je bio ravan rez obrađen je i stanjen kako bi se bolje uklopio u izgled debla, a u narednim godinama će poprimiti prirodniju boju i izgled.

10. mj. 2009. – nakon druge vegetacijske sezone počela se nazirati kontura krošnje (krajnje lijevo)

10. mj. 2009. – stablo s druge strane; u narednim godinama krošnju je potrebno razgranati i zgusnuti (lijevo)